

1. Terugblik op de synodale ervaring

In de zomer van 2021 heeft de hulpbisschop een klein vicariaal synode-team opgericht, bestaande uit drie vrouwelijke leken, om het synodaal proces in Brussel (Aartsbisdom Mechelen-Brussel) te coördineren. Het team heeft aldus een specifiek proces ontwikkeld dat tijdens het pastorale jaar 2021-2022 zou worden uitgevoerd. Om "de periferie" te bereiken, heeft zij via verschillende communicatiekanalen een zo breed mogelijke oproep gedaan.

Diegenen die belangstelling hadden voor het proces werd gevraagd om lokale teams te vormen, zo breed mogelijk, en een traject in drie fasen af te leggen.

De voorgestelde methode was identiek voor deze drie fasen: lezen van het Woord van God en een korte tekst van paus Franciscus, gevolgd door delen in kleine groepen, en vervolgens het beantwoorden van één enkele vraag. De nadruk lag op delen en niet op discussie. Deze methode, geïnspireerd op de Ignatiaanse ESDAC-methode, stelde ons in staat om samen binnen te treden in een sfeer van gebed, bezinning en luisteren naar het woord van God en de Heilige Geest. Wij beoefenden "de kunst van het luisteren, die meer is dan het horen" (EG nr. 171)

De drie vragen, één voor elke fase, waren aan het begin van het synodaal proces vastgesteld, maar werden enigszins aangepast aan de hand van de ontvangen reacties.

1e fase. Luisterend naar het verhaal van de pelgrims van Emmaüs (Lc 24), werden de deelnemers uitgenodigd om deze vraag te beantwoorden: "Hoe ervaart u tegenwoordig al wat er in de Kerk van Brussel leeft?"

2e fase. Mediterend over het verhaal van de voetwassing (Joh 13), werden de deelnemers uitgenodigd om de vraag te beantwoorden: "Wat zijn onze dromen voor de Kerk in Brussel?"

3e fase. Door het herlezen van het verhaal van de Handelingen van de Apostelen (Handelingen 2, 37-39 en 42) werden de deelnemers uitgenodigd een antwoord te geven op de vraag: "Hoe zullen we deze dromen waarmaken?"

Veel gelovigen vertelden ons over de vreugde van het samen delen van hun geloofservaring in kleine groepen, een moment dat op sommige plaatsen zeldzaam lijkt te zijn. Sommigen zonden ons zelfs hun uitwisselingen over het Woord van God, waaruit blijkt hoeveel belang zij eraan hechten. Allen hebben kunnen proeven van "de ontmoetingscultuur" die paus Franciscus wenste.

De tweede etappe bevestigde dat iedereen echt op weg was. Sommigen, die zeer gemotiveerd waren, vroegen om de oprichting van een Nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van de synode, anderen maakten van dit synodaal proces een project van hun Pastorale Eenheid. De

Nieuwsbrief, die de getuigenissen deelde van diegenen die al onderweg waren, maakte het mogelijk om andere groepen in beweging te brengen, als een sneeuwbaaleffect.

De verschillende plaatselijke teams hebben zich aan hun specifieke context aangepast. Wij constateerden een grote deelname van de gemeenschappen van buitenlandse afkomst, alsook van het pastoraal van de gevangenen en ziekenhuizen. We waren ook verbaasd over de motivatie van de bewoners van sommige woonzorgcentra. Zij voelden zich zeer bezorgd over de toekomst van de Kerk, en ook al hebben ze soms weinig contact met de buitenwereld verwachten ze veel van de synode.

Sommige teams van het gezondheidspastoraat deelden de tekst van het woord van God uit aan diegenen die dat wensten, zodat iedereen door de tekst geraakt kon worden, waarna een uitwisseling in de kamers van de patiënten werd georganiseerd. De creativiteit van het gevangenispastoraal team was ook geweldig, ze gingen op zoek naar mooie initiatieven om op te zetten. Verschillende religieuze gemeenschappen namen als zodanig ook deel aan het proces.

Als jongeren een synodale bijeenkomst georganiseerd of eraan deelgenomen hebben, was dit meestal 'naar buiten verhuisd'. Of het nu in de vorm van een "straatinterview" of een "bordspel" was, zij gaven blijk van hun vindrijkheid en hun verlangen om anderen te ontmoeten. De diepgang van hun uitwisselingen ontroerde ons; zij die leven in onze ontchristende wereld aarzelen niet om hun geloof te verkondigen.

In sommige pastorale eenheden kozen ze om het synodaal proces tijdens de zondagsviering voor te stellen, waarbij de liturgie enigszins werd aangepast. Het synode-team was oorspronkelijk terughoudend over dit initiatief, maar de ervaring was uiteindelijk zeer rijk: de gelovigen waren erg blij dat de Kerk naar hen luisterde, zij konden andere parochianen leren kennen en hadden een meer participatieve, dialogische ervaring. De liturgie, die op het eerste gezicht nogal dwingend lijkt, laat in feite de creativiteit tot uiting komen. Dit zijn misschien nieuwe pastorale wegen die moeten bekeken worden.

2. Reflectie over de ingezamelde bijdragen

Elke kleine groep werd uitgenodigd om ons een verslag te sturen van hun doorleefde ervaring in 7 elementen. De verslagen werden in een team geanalyseerd, ingedeeld volgens grote thema's, om de diversiteit van de ontvangen antwoorden weer te geven. De notities waren soms zeer tegenstrijdig, waaruit de diversiteit van de ervaringen en van de plaatselijke dynamiek blijkt. Desondanks springen de grote lijnen in het oog: wij hebben ze, elk op onze eigen manier, samengevat, waardoor de complementariteit van de verschillende benaderingen aan het licht kon worden gebracht. Het vicariaal team heeft dus een zekere unanimiteit in zijn conclusies bereikt!

Voor elke fase werden meer dan 250 verslagen ontvangen. We kunnen dus schatten dat meer dan 3.000 mensen actief hebben deelgenomen aan het synodaal proces.

De synthese die hier volgt weerspiegelt de uitwisselingen van de tweede fase. Naast de algemene ideeën, vonden wij het belangrijk te wijzen op enkele citaten die terugkerende meningen leken weer te geven of die heel origineel waren - wat wij "de verrassingen van de heilige Geest" noemden.

3. Voorlopige conclusies

1. NAAR EEN MEER SYNODALE KERK

- **Een gastvrije Kerk**

"We dromen van een Kerk die levendiger, gastvrijer en warmer is, waar we ons als een familie voelen." "Wij dromen van een Kerk van broederlijke verbondenheid, waar wij zorg dragen voor gastvrijheid, delen, wederzijdse hulp, elkaar troosten en zorg dragen voor geïsoleerde mensen."

- De Kerk als een plaats van gezelligheid, gemoedelijkheid, broederschap, wederzijdse hulp, met meer nabijheid en wederzijdse kennis. De Kerk waar we mogelijkheden creëren om elkaar te ontmoeten, vooral buiten de vieringen (bijv. een eenvoudige maar regelmatige maaltijd tussen parochianen, een kopje koffie voor of na de mis) om het aantal plaatsen voor uitwisseling, delen en bezinning te vergroten. Een kerk waar het saamhorigheidsgevoel dus versterkt wordt.
- De Kerk met kleine groepen die de christelijke gemeenschap "dragen": gebeds- of vormingsgroepen, maar ook uitwisselingsgroepen rond de dagelijkse geloofservaring.
- De Kerk waar gezinnen en jongeren zich welkom voelen en hun plaats vinden

"Voor de toekomst denken we aan een Kerk die een oase is. In een wereld die steeds meer een woestijn wordt, hebben wij "oases" nodig, dat wil zeggen plaatsen van humanisering, plaatsen waar de ziel kan herstellen, waar christenen kunnen komen drinken en hun geloof versterken, een plaats waar het Evangelie geleefd wordt op een vanzelfsprekende manier."

- **Een inclusieve Kerk**

"Wij dromen van een Kerk waarin iedereen welkom is, waarin iedereen zijn actieve plaats kan vinden, zonder onderscheid van geslacht, seksuele geaardheid, sociale- of beroepsstatus, burgerlijke staat, enz. Een Kerk waar iedereen aanwezig kan zijn zonder zich veroordeeld of in een hokje gestopt te voelen."

- De Kerk die openstaat voor allen, barmhartig, tolerant, meer pastoraal dan dogmatisch: met bijzondere aandacht voor mensen in de marge: de behoeftigen, de gescheidenen, de LGBT...
- veel groepen stellen zich vragen over de plaats van jongeren en de overdracht van het geloof aan de volgende generaties.

"Het zal een kerk van bemoediging moeten worden voor gezinnen in beroering en voor christenen die geconfronteerd worden met hun emotionele of professionele mislukkingen, of met hun moeilijkheden om zich te conformeren aan geïdealiseerde normen."

- **Een Kerk die geëngageerd is en daardoor zichtbaar in de stad en in de samenleving**

- De Kerk is geroepen om meer aanwezig te zijn bij de problemen van de wereld en de samenleving en om minder verlegen te zijn in de publieke arena. Zij moet durf tonen en niet aarzelen om krachtige standpunten in te nemen, zelfs tegen de stroom in, o.a. in het maatschappelijk debat. De Kerk moet een krachtiger standpunt innemen ten aanzien van de grote vraagstukken van de wereld van vandaag.
- Een kerk die zich zichtbaar maakt door haar acties en engagement (burgerplatformen organiseren, maaltijden voor daklozen bereiden, daklozen huisvesten).
- Zij moet ondergedompeld zijn in de realiteit van het dagelijks leven, in verbondenheid met de wereld, om er invloed op uit te oefenen (zoals zuurdesem in het deeg) en om zich bezig te houden met de grote uitdagingen van onze tijd (sociale rechtvaardigheid, milieu, enz.).
- Een Kerk met meer onderscheidingsvermogen, die de grote vraagstukken van onze tijd onderkent.

"Een Kerk in actie, om uit te gaan en haar volk te ontmoeten.

"Een Kerk die met haar tijd meegaat, die met beide benen op de grond staat, met een taal die voor iedereen begrijpelijk en toegankelijk is."

- **Een open kerk, die verbindingen creëert**

"We dromen van een (lokale) kerk die een echte gemeenschap vormt, met meer tijd om elkaar te ontmoeten en te delen"

- De verzameling van mensen is geroepen om een gemeenschap te vormen, waar mensen elkaar op verschillende manieren ontmoeten, waar ze meer solidariteit en wederzijdse steun tonen
- We pleiten ook voor meer uitwisseling, samenwerking, cohesie tussen de verschillende parochies en pastorale eenheden.
- En ook meer openheid naar de buitenwereld, naar de samenleving, naar andere denominaties en godsdiensten, door te zorgen voor interreligieuze en interculturele ontmoetingen.

"We dromen van meer bruggen en dialoog tussen de verschillende godsdiensten die in Brussel aanwezig zijn. Dit zou het samenleven bevorderen. Wij willen graag de organisatie van oecumenische vieringen"

- **Een Kerk die werkt aan de eenheid in verscheidenheid**

- De Kerk in Brussel zou meer eenheid kunnen uitstralen, met behoud van de grote verscheidenheid van de plaatsen en manieren om het geloof uit te drukken; door de specificiteit van parochies, maar ook van gemeenschappen te behouden. Het zou meer zichtbaarheid kunnen geven aan de verscheidenheid van culturen.

- De Kerk in Brussel moet dus blijven ijveren voor eenheid in verscheidenheid, door banden te smeden tussen de gemeenschappen van buitenlandse origine en de oudere lokale gemeenschappen (Franstaligen en Nederlandstaligen), bv. door gemeenschappelijke activiteiten, multiculturele vieringen.

2. DE KERK DIE HAAR GELOOF VIERT

"De woordenschat die tijdens onze vieringen wordt gebruikt, is vaak hermetisch en verwijderd van het alledaagse taalgebruik. Wij zouden willen dat deze taal toegankelijker wordt, meer binnen het bereik van allen, zonder te vereenvoudigen, zonder de diepte van de reflectie weg te laten, zonder iets te verwijderen. Het gaat er niet om de rijkdom van de christelijke boodschap te vereenvoudigen of te verliezen, maar de taal moet wel begrijpelijk zijn."

- Op veel plaatsen wil men dat de liturgie herzien wordt, lichter wordt gemaakt en begrijpelijke hedendaagse taal wordt gebruikt. Zij zouden graag de liturgische dynamiek verbeteren (zang, animatie voor kinderen tijdens de mis).
- Zij dromen van een meer interactieve aanpak, met de mogelijkheid tot dialoog, tot het delen in kleine groepen tijdens de homilie.
- Om de liturgie mooier te maken... moet ze ook beter voorbereid worden.
- Het feit dat de liturgieën in beide landstalen en in vele andere talen gevierd worden, wordt op prijs gesteld. Elke cultuur wordt dus gerespecteerd. Het is echter belangrijk te voorkomen dat men zich op zichzelf terugplooit: het is één Kerk waarvan allen deel uitmaken.
- Context gebonden homilieën zijn gewenst: krachtiger en die spreken over het dagelijks leven (vorbereid met/door de leken)
- Dat de vieringen positief en bemoedigend zijn en volle ruimte geven aan vreugde en schoonheid. En waarom niet, soms buiten vieren...
- Een Kerk die nieuwe manieren creëert om het gebed te beleven en gemeenschap te scheppen, zodat iedereen weet dat zij/hij een actieve deelnemer is.

3. DE KERK DIE HAAR GELOOF VERKONDIGT

"Wij moeten vooral terugkeren naar de bron, de Bijbel, het Woord."

- Laten we dromen van een Kerk die meer belang hecht aan het luisteren naar het Woord en aan het delen.
- Een Kerk die nadenkt over het bijwerken van haar taal en zich ontdoet van uitdrukkingen die mensen een schuldgevoel geven en moraliseren.
- Een Kerk die in staat is tot nederigheid...
- De Kerk moet voorrang geven aan een passende vorming en een goed begrip van het geloof bij volwassenen (bijbelleerhuizen, lezingen, vormingen in de parochies)

4. DE KERK DIE DIENT

- De dienstbare, eenvoudige, arme Kerk is geroepen om te zorgen voor de ontvangst, de steun, de aandacht voor de noden van de mensen. Zij moet zich afvragen over de concrete realiteit van een kosmopolitische stad: mensen die alleen zijn, ziek, in woonzorgcentra, dakloos, arm... en hen helpen.

-Deze solidariteit, liefdadigheid en humanitaire acties zouden kunnen bereikt worden door het vormen van groepen en netwerken om ouderen en behoeftigen te bereiken.

"Wij zijn ons ervan bewust dat we niet alleen zijn, teruggetrokken uit de wereld of onwetend over andere manieren van denken of beleven van godsdienst. De Kerk is geroepen om de wereld te dienen en zeker Brussel, een kosmopolitische stad. De encycliek Laudato Si herinnert ons eraan dat wij van de wereld zijn met alle schepselen."

5. HET BESTUUR VAN DE KERK

"Wij dromen van een Kerk waar allen gelijk zijn (clerus en leken, vrouwen en mannen...)"

"Laat de leken actieve leden zijn in plaats van consumenten in de Kerk "

"Dit synodale initiatief van paus Franciscus gaat in deze richting en we zijn blij dat we eraan kunnen deelnemen, maar we dromen van meer... we willen in de Kerk in dialoog leven..."

"Een Kerk met verschillende ambten, die in staat is ons diepgaand te vormen en om onze stappen in het dagelijks leven te begeleiden."

- Wij dromen van een Kerk die de leken de plaats geeft die hun toekomst, met echte medeverantwoordelijkheid, en die hen dus in staat stelt zich meer uit te spreken.

- Wat de ambten betreft, zou er niet langer een onderscheid mogen zijn tussen mannen en vrouwen in de functies van de kerkdienst. Minder hiërarchie en klerikaal gedrag... en meer transparantie en nabijheid voor iedereen.

- Dialoog zou in het centrum van het leven van de Kerk moeten staan, waar iedereen "besmet zou raken met het synodale virus".

- Een Kerk die doeltreffender communiceert; die beter informeert, door de communicatiemiddelen te verbeteren (folders met de verschillende activiteiten; vereenvoudiging van de sites en informatie voor Brussel, enz. om een mooier beeld van de Kerk te geven.

"De Kerk zal menselijker zijn als we erbinnen elkaar begrijpen. We zullen elkaar begrijpen als we onszelf beter uitleggen. Daarom moeten wij alle communicatie- en informatiekanalen in de Kerk tot het uiterste ontwikkelen."

6. DE PLAATSEN

"Kerken kunnen niet gereduceerd worden tot een plaats voor vieringen. Het zijn ook plaatsen van vrede, waar men kan heen gaan voor persoonlijke bezinning en gebed..."

- Kerken zouden veel vaker fysiek open moeten staan. Geen enkele kerk in Brussel zou overdag haar deuren mogen sluiten.

-Er zou meer aandacht kunnen worden besteed aan de toegankelijkheid voor personen met beperkte mobiliteit.

"Tijden en plaatsen van bezinning en stilte bieden aan onze tijdgenoten die deze zo hard nodig hebben. Om een regelmatig ritme van terugkeer naar zichzelf aan te bieden, sabbatische momenten op mooie plaatsen".

7. DE VERRASSINGEN VAN DE HEILIGE GEEST. DURF, CREATIVITEIT, ORIGINALITEIT, DYNAMIEK

"Wij moeten een creatieve minderheid zijn die uit haar comfortzone stapt en zich openstelt voor de uitdagingen van de wereld van vandaag."

"Ik droom van een kerk die zich kan verplaatsen, uit de gebruikelijke kerkelijke setting (gebouw) kan treden, die daardoor buiten haar muren meer zichtbaar zou zijn en de nieuwsgierigheid zou wekken van niet-praktiserende/niet-christenen."

- Wij dromen van een Kerk die openstaat voor de adem van de Heilige Geest die de dingen opschudt

- Van een Kerk die zichzelf durft te vernieuwen, die haar zekerheden laat varen, die vraagtekens zet bij de traditionele manieren van functioneren, die afwijkt van haar gewoonten, zichzelf opnieuw uitvindt, zichzelf nieuwe vormen geeft

- Van een Kerk die initiatieven durft te nemen, die weerklank vindt bij de mensen op ongebruikelijke plaatsen, op de pleinen; die durft de clichés te doorbreken, de periferieën op te zoeken om de mensen te ontmoeten waar ze zich bevinden

- Van een Kerk die terugkeert naar de intuïtie en het lef van de eerste christelijke gemeenschappen, die tegen de stroom ingaat en flexibel blijft in de dialoog maar vasthoudt aan de essentie en openstaat voor de heilige Geest

"Een Kerk in beweging, eerder op zoek dan in zekerheid. Als we in beweging komen, worden we niet gehinderd en gaan we op weg naar hetzelfde doel: het voorbeeld van Jezus volgen die zelf altijd al in beweging was."

"Een Kerk ten dienste van iedereen, waar improvisatie, spontaniteit, creativiteit, urgentie, mensen doen opstaan en zichzelf de middelen geven om aan hun noden te beantwoorden rond Jezus, met hem, in hem, door hem ... »

"Wij zijn geroepen om 'te durven': durf je in te zetten, durf christen te zijn, durf te zingen, durf met je buurman te praten, durf actief te worden in onze gemeenschap".

" Wij moeten het besef ontwikkelen dat de vitaliteit van de Kerk afhangt van ons allen, dat wij allen geroepen zijn om actieve deelnemers te worden en we allen meer gevormd moeten worden."

4. Volgende stappen

De belangrijkste conclusie die vanaf nu benadrukt moet worden, is de ontvangst door het Volk van God van het proces zelf. Het vernieuwende initiatief van paus Franciscus werd enthousiast onthaald, wat getuigt van een zekere verwachting van een meer synodale Kerk.

Wat de synodale bijeenkomsten zelf betreft, kan gezegd worden dat de deelnemers de momenten van bezinning en wederzijds luisteren zeer op prijs stelden. De bijeenkomsten maakten het vaak mogelijk om zich bewust te worden van de uitdaging van *een pluraliteit* van stemmen. Voor velen was het nodig om te leren deelnemen aan een open en respectvol luisterproces, zonder ideologische debatten aan te gaan. Daarin werpt de ervaring alvast vruchten af.

"Veel parochianen hebben hun tevredenheid geuit over het feit dat ze geconsulteerd werden in verband met hun mening over de Kerk van Brussel vandaag. Zij zouden graag zien dat dit soort overleg vaker plaatsvindt. Zij wijzen op de moeilijkheden die de gelovigen ervaren bij het aangaan van deze oefening van meningsuiting, die ongebruikelijk is in onze Kerk ondanks haar fundamenteel synodale karakter."

We hebben dus de gelukkige ervaring gehad dat de synodale benadering de plaatselijke Kerk haar missionaire karakter beter liet zien. Deze benadering concentreerde zich zowel op de doorleefde ervaringen als op het begrijpen waartoe de Heer ons hier en nu roept. In deze poging om mogelijke wegen voor te stellen, lieten we ons daarom evangeliseren. *"Synodaliteit is een pad dat door het eenvoudige feit dat het bewandeld wordt, al vrucht kan dragen voor de inculturatie van het evangelie"*.¹

De ontvangen antwoorden, vooral op de derde vraag, zullen op verschillende manieren gepubliceerd worden, in de hoop dat ze de lokale gemeenschappen kunnen inspireren. Bovendien zullen de bisschop en zijn raad de tijd nemen om de vruchten van de synode en het vervolg dat eraan moet worden gegeven te onderscheiden. In het bijzonder zal het nodig zijn om de afwezigheid of terughoudendheid bij bepaalde evangelische of kerkelijke thema's en hun mogelijke oorzaken te analyseren.

Op 4 juni vond er een grote zendingsbijeenkomst plaats in de Nationale Basiliek. Deze viering gaf een eerste (feestelijke) echo van de synodale ervaring. Maar het synodaal proces voor Brussel is in juni zeker niet gestopt.

Het synode-team van Brussel: Nathalie Beurrier, Dominique Coerten, Sylvia Hübel, in verbondenheid met +Jean Kockerols.

¹ François ODINET, « Synodalité et inculturation » in *Nouvelle revue théologique*, avril-juin 2022, p.246.